

Barn med autisme i barnehagen

Hvordan kan personalet inkludere barn med autisme ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?

Kristine Brurok

Kandidatnummer: 12

Bacheloroppgave

BNBAC3900

Trøndelag, april 2022

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Denne oppgaven er skrevet i forbindelse med avslutning av bachelorstudiet barnehagelærer ved Dronning Mauds Minne Høgskole, våren 2022. Det har vært en spennende periode. Jeg vil rette en stor takk til Kathrine Bjørgen og Agnete Vaags for god støtte, veiledning og godt samarbeid. Videre ønsker jeg å takke foreldre og barnehagen som gjorde det mulig for meg å observere det aktuelle barnet. Til sist vil jeg takke pedagogisk leder og spesialpedagog som lot seg intervju. Prosessen har vært både utfordrende, givende og lærerik.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	3
1.0 Innledning	4
1.1 Bakgrunn for og presentasjon av tema	4
1.2 Relevans for barnehagelæreryrket	4
1.3 Problemstilling, begrepsavklaring og oppgavens struktur	5
2.0 Teori	7
2.1 Autisme	7
2.2 Inkludering av barn med ASF	8
2.3 Personalets tilrettelegging og samarbeid	9
2.4 Språk og kommunikasjon	11
2.5 Barnets kroppslighet	12
3.0 Metode	13
3.1 Kvalitativ tilnærming	13
3.2 Observasjon og intervju	13
3.3 Utvalg	14
3.4 Analyse	14
3.5 Metodevurdering	15
3.6 Etske retningslinjer	17
4.0 Presentasjon av funn og drøfting	19
4.1 Hvordan inkludere barn med ASF i barnehagen?	19
4.2 Hvilke faktorer spiller inn på tilretteleggingen?	20
4.2.1 Individuell oppfølging	21
4.2.2 Inkluderende fellesskap	23
4.2.3 Personalets samarbeid	25
5.0 Avslutning	29
Kildeliste:	30
Vedlegg:	33
Vedlegg 1: Info- og samtykkeskjema til foreldre	33
Vedlegg 2: Info- og samtykkeskjema til spesialpedagog	35
Vedlegg 3: Info- og samtykkeskjema til pedagogisk leder	37
Vedlegg 4: Info- og samtykkeskjema til barnehageavdelingen	39
Vedlegg 5: Intervjuguide, spesialpedagog og pedagogisk leder	41

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for og presentasjon av tema

Jeg vil i denne oppgaven rette oppmerksomheten mot barn med autisme i barnehagen. Temaet fanget min interesse fordi jeg ved siden av studiene jobber på avlastningsbolig for barn og unge, med fysisk og psykisk utviklingshemning. Gjennom jobb har jeg opparbeidet meg erfaringer rundt temaet og synes det virker spennende å kunne få mer kunnskap og erfaringer om hvordan barnehagen tilrettelegger for inkludering av barn med særskilte behov i barnehagehverdagen. Spesielt, synes jeg det virker interessant å se på hvordan man kan inkludere barn med autisme, i samspill med andre barn.

I oppgaven vil jeg fokusere på hvordan de ansatte i barnehagen kan støtte barnet i barnehagehverdagen. Her vil jeg vektlegge den støtten barna får innen områdene sosial deltagelse, språk og kommunikasjon. Jeg vil se på hvordan barnehagen tilrettelegger det pedagogiske tilbudet etter barnets behov og forutsetninger. I denne oppgaven er hovedfokuset på det ordinære barnehagetilbudet, altså i mindre grad fokus på innholdet i den spesialpedagogiske hjelpen.

1.2 Relevans for barnehagelæreryrket

Det å undersøke oppgavens fenomen ser jeg som relevant for barnehagelærere, blant annet fordi det står i rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40) om tilrettelegging for å kunne skape likeverdig og inkluderende tilbud for alle barn i barnehagen. Rammeplanen (2017, s. 40) poengterer en tidlig tilrettelegging for barn som trenger ekstra støtte, i form av sosial, pedagogisk og/eller fysisk tilrettelegging. I en barnehage vil en kunne møte barn med ulike utfordringer og begrensninger, deriblant barn med autisme. Derfor ser jeg viktigheten av å som barnehagelærer ha både kunnskap og kompetanse knyttet til arbeid med barn som har behov for særskilt tilrettelegging.

1.3 Problemstilling, begrepsavklaring og oppgavens struktur

Det vil hele tiden finnes barn som har behov for ekstra tilrettelegging i barnehagen for å kunne lære og utvikle seg. På grunn av at alle barn er unike individer vil det derfor ikke være bestemte kriterier i vurderingene av barnas hjelpetiltak (Sjøvik, 2014, s. 19). NOU (2009: 18, s. 43) omtaler begrepet “barn med behov for særskilt hjelp og støtte” som en felles betegnelse for barn, som av ulike årsaker har behov for ekstra oppfølging. Det blir det lagt vekt på at begrepets innhold strekker seg over et stort spekter, og at omgivelsene og miljøet rundt barna har en stor påvirkning (NOU 2009: 18, s. 43). I denne oppgaven kommer jeg til å ta utgangspunkt i barn med autisme. I artikkelen *Slik kan barnehagen hjelpe barn med autisme inn i leken* (Vartun, 2019) kommer det fram at alle barn trenger å være i samspill med andre barn for å lære, og utvikle gode sosiale evner. Her trekkes det fram at den sosiale kontakten og samspillet med andre barn er like viktig for barn med autisme sammenlignet med alle andre barn. Forskning viser at det potensialet barn med autisme har for å kunne delta i sosial kontakt med andre barn, ofte kan bli oversett av personalet i barnehagen (Vartun, 2019). På bakgrunn av det ovennevnte og samtale med veiledere har jeg formulert følgende problemstilling:

«Hvordan kan personalet inkludere barn med autisme ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?»

Autisme, som et av nøkkelbegrepene i problemstillingen, er en tilstand som berører hjernens funksjon og dermed er en nevroutviklingsforstyrrelse (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 25-26). Et begrep som blir brukt for å omtale autisme, er autismspekterforstyrrelse (ASF). Begrepet grunner i tilstandens varierende omfang og at det har vist seg at personer med autisme dekker et stort spekter (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 25-26). Videre i oppgaven kommer jeg til å bruke begrepet, men da med forkortelsen ASF.

Et annet nøkkelbegrep i problemstillingen er *Inkludering*, som handler om at alle skal få mulighet til å leve «vanlige liv, noe som innebærer at alle skal ha mulighet og tilgang til fellesgodene. Alle skal være anerkjent som en del av fellesskapet, og få mulighet til å kunne delta i forhold til deres forutsetninger og ønsker (Arnesen, 2017, s. 22).

Det å *tilrettelegge* er også et begrep fra problemstillingen jeg ser som relevant å avklare. Jeg har valgt å gjennom oppgaveskrivingsprosessen ta utgangspunkt i Statsforvaltaren i Rogaland (2021) sin beskrivelse av begrepet:

“Målet med individuell tilrettelegging er at barnet med funksjonsnedsettelse kan nyttiggjøre seg det ordinære barnehagetilbudet på lik linje som andre barn i barnehagen. Tilretteleggingen dreier seg om tilrettelegging av forhold utenfor barnet, for å bedre barnets situasjon og forhold i barnehagen, slik at barnet bedre kan delta på lik linje i det ordinære barnehagetilbudet.” (Statsforvalteren, 2021, innledning).

Dessuten står det i barnehageloven (2005, § 37) at et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud, er noe barn med nedsatt funksjonsevne har rett til å få og kommunen har en plikt til å sikre. Områder jeg har valgt å fokusere på at man kan tilrettelegge for, er barn med ASF sin utvikling, sosialisering og læring - ut fra deres behov og forutsetning.

Til å besvare hvordan *personalet* kan inkludere (...), vil jeg sammenligne relevant teori med funn fra observasjon og intervju. Informantene til intervjuet var en pedagogisk leder og en spesialpedagog i barnehagen. I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 16) står det at det er den pedagogiske lederen som skal veilede og sørge for at barnehagens pedagogiske praksis går i tråd med kravene i barnehageloven og rammeplanen. Når jeg bruker problemstillingens begrep *barnehagehverdag*, henviser jeg til den tiden barnet er i barnehagen og tar del av det ordinære barnehagetilbudet. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på hvilke muligheter og utfordringer barnehagen møter på i arbeidet med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, fordi disse vil påvirke og gi konsekvenser for hvordan de aktuelle barna blir møtt – altså inkludert.

Videre i oppgaven vil jeg presentere teori, relevante artikler og lovverk/politiske føringer. Deretter kommer en presentasjon av mitt metodevalg, hvor det blir beskrevet fremgangsmåte, kvalitetskriterier og etisk vurdering rundt datainnsamling og analyse. Funnene mine vil bli presentert og drøftet sammen med oppgavens teoretiske grunnlag. Avslutningsvis kommer det en oppsummering av oppgaven som helhet, hvor det også blir lagt fram områder utenfor oppgavens innhold, som kunne vært interessant og relevant for eventuelle videre undersøkelser.

2.0 Teori

I dette kapitlet vil jeg ta for meg teori som er relevant for temaet og problemstillingen min i bacheloroppgaven. Jeg vil starte med å redegjøre hva ASF er og hva som kan kjennetegnes ved diagnosen. Videre vil jeg se på betydningen av inkludering, og hvordan man kan skape et inkluderende fellesskap. Det vil også bli tatt opp hvordan personalet skal tilrettelegge og samarbeide for å kunne tilby et godt pedagogisk tilbud i barnehagen for alle barn.

2.1 Autisme

Barn med ASF har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen. Når et barn har ASF vil det ifølge Øzerk og Øzerk (2020, s. 25-26) påvirke hvordan barnet ser på verden rundt seg, forholder seg til og kommuniserer med andre. Det kan sies at barn med ASF har kjernevanskeområder knyttet til tre utviklingsområder (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 145). Disse er språk og kommunikasjon, sosialt samspill, og adferd. Barn med ASF vil ha store ulike forskjeller ved disse områdene (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 145). Noe som kjennetegner barn med ASF, er at de hjernerelaterte dysfunksjonene hemmer barnets evne til kommunikasjon (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 25-26). I tillegg vil det virke negativt inn på barnets forståelse av talespråk og utvikling av tale. Barna har dermed ofte vansker med sosial kontakt og kommunikasjon med andre, dette ved svak evne til å ta initiativ til samtale eller respondere til andres sosiale henvendelser. ASF kjennetegnes også ved svak evne til å se de små språklige detaljene, ha ferdigheter innen turtaking, ha oppmerksomhet og opprettholde samtale (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 25-26).

Vanskene hos barn med ASF vil kunne utspille seg negativt, blant annet gjennom at de opplever det utfordrende å forstå hva som forventes av dem i ulike situasjoner (Statped, 2022). For barn med ASF handler den pedagogiske tilretteleggingen om å kunne legge til rette for at barna får oversikt og forutsigbarhet, og dette kan gjøres gjennom å etablere struktur og rutiner i hverdagen. Struktur, oversikt og forutsigbarhet er viktige fordi det skaper en forutsetning for at barna skal kunne delta i det sosiale og faglige fellesskapet. For barn med ASF er struktur noe som inneholder rutiner, rekkefølger eller systemer som de kan gjenkjenne. Dette gir forutsetning for at de kan forstå situasjonen og hva som kreves av dem.

Det at barn med ASF kan ha struktur i hverdagen, øker barnas deltagelse og sannsynlighet for mestring, i tillegg til at utfall av stress reduseres. Noe som er viktig for at barna skal få opplevelse av struktur er at de skal ha tydelig oversikt over situasjonens rammer og krav. Det vil være til stor hjelp med visuell oversikt og støtte hos barn med ASF, men det med forbehold for at det blir tilpasset barnets forutsetning. Når barna får oversikt over hva som skal skje, vil dette gi grunnlag for at de opplever forutsigbarhet. Dette gir også grunnlag for trygghet, i tillegg til at det gir forutsetning for god læringsmodus hos barna (Statped, 2022).

2.2 Inkludering av barn med ASF

Barnehagen skal være en arena der også barn som har behov for særskilt tilrettelegging skal oppleve omsorg, lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser (Sjøvik, 2014, s. 38). I dagens barnehager skal man se barnehagetilbudet som en oppvekst- og læringsarena, der det er vesentlig å ha inkludering som et overordnet prinsipp. Her vil man også se fellesskapet og mangfoldet som en ressurs for virksomheten. Dette vil bli påvirket av barnehagens grunnsyn og verdigrunnlag i arbeidet, derfor er det viktig å aktivt reflektere og vurdere barnehagens praksis (Sjøvik, 2014, s. 38).

I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40) står det at barnehagen skal fremme mangfold og gjensidig respekt ved å synliggjøre og verdsette ulikheter og individenes plass og verdi i fellesskapet. Alle barn har behov for å leke og være sosiale med andre barn og når det gjelder barn med «særlige behov» trenger de mer omfattende tilrettelegging enn andre barn i samme alder (Moe & Valseth, 2014, s. 354 - 355). Det kommer fram i barnehageloven (2005, § 2) at barnehagen skal utjevne sosiale forskjeller, ved å ha en helsefremmende og forebyggende funksjon. Når det gjelder å inkludere barn med ASF i barnehagen, handler det om at barnet skal oppleve trygghet, tillit og gode relasjoner til både voksne og barn (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 26). I tillegg er det viktig med tilhørighet til en bestemt avdeling, til tross for de varierende individuelle tilpasset tiltakende. Det vil ha stor betydning for barn med ASF å kunne ut ifra deres forutsetninger og premisser, delta i det sosiale, kulturelle og faglige fellesskapet (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 26).

2.3 Personalets tilrettelegging og samarbeid

Innen det pedagogiske arbeidet i barnehagen er det viktig å legge til rette for barns mestring og muligheter for at de skal kunne utvikle seg (Sjøvik, 2014, s. 39). Dette kan gjøres ved å legge til rette for barnas deltagelse i forhold til deres forutsetninger og behov. Det er viktig å observere og kartlegge barnas utvikling og kompetanse, og ha tidlig innsats for å kunne forhindre uheldig utvikling. Det som kjennetegner et godt pedagogisk tilbud, er når de ansatte har høy kompetanse og personaltetthet i arbeidet. Her er det viktig at personalet kan samarbeide med hverandre, foreldre og ulike instanser innad i det profesjonelle hjelpeapparatet (Sjøvik, 2014, s. 39). Det er viktig at man tar hensyn til at alle er ulike, at man finne arbeidsmåter og virkemidler for å kunne i imøtekomme barnegruppa og hvert individs forutsetninger og behov (Sjøvik, 2014, s. 48). I barnehageloven (2005, § 2) legges det vekt på at for at alle barn skal få et tilpasset og likeverdig tilbud i barnehagen må de få mulighet til delta i lek, få livsutfoldelse, meningsfylte aktiviteter og opplevelser som er tilpasset hvert individs forutsetninger og behov.

Det krever god kompetanse hos personalet om barns utvikling for å kunne oppdage barns som trenger ekstra støtte så tidlig som mulig (Lyngseth, 2018, s. 302). På grunn av at alle barn har ulike forutsetninger og tempo for utvikling og læring kan det være utfordrende å vurdere. Den individuelle utviklingen vil ha påvirkning av samspillet mellom de biologiske ressursene og miljøet rundt. Det er nødvendig for personalet i barnehagen å kartlegge for å kunne gi støttende og forebyggende tiltak til barna. Kartlegging kan inneholde observasjon, samtale med foreldre, screening, utredning og tester (Lyngseth, 2018, s. 303 – 305). Her er det nødvendig å kunne samarbeide med eksterne som blant annet PPT tjenesten. Ved dette gir det forutsetning til å kunne få et mer helhetlig bilde av barnets utvikling og læring ut i fra forutsetningene og behovene til barnet

Det vil være avgjørende for barna å få en trygg tilknytning til personalet for å få en best mulig barnehagehverdag. Her er det viktig å kunne se hvert enkelt barn med respekt og lytte til dem (Lyngseth, 2018, s. 304). Olsen (Vartun, 2019) nevner det å bruke tid med barnet og utvikle positive relasjoner på en måte der personalet blir mer bevisste og informerte, og dette er viktig for å kunne fremme barn med ASF sosiale deltagelse. Her kommer det fram at hvordan de voksne samspiller med barnet og hvilke forventninger de sitter med, har betydning for hvordan barnet forstår seg selv og hvordan det velger å svare på de voksnes

initiativ. Vartun (2019) henviser avslutningsvis i artikkelen til Olsens råd for barnehageansatte om hvordan de skal ta seg av barn med ASF og hjelpe de inn i sosialt samspill med andre barn. Det første er at personalet skal være bevisste på sin støttende rolle for barn med ASF i barnehagen i hverdagslige situasjoner, og deretter kunne gjøre det til en naturlig del av barnehagens praksis. Neste punkt er at alle ansatte bruker tid med barnet for å kunne utvikle gode relasjoner. Råd nummer tre er å kartlegge og lage rutiner for at barnet skal kunne delta i sosial kontakt med de andre barna. Dette går inn i neste punkt som handler om å kunne utvikle barnets tilbud slik at den blir mer helhetlig innen opplæring og sosial deltagelse. Det femte rådet er at alle i personalgruppen skal få være med å diskutere og drøfte barnets helhetlige tilrettelegging og opplæringstilbud. Her skal personalet ifølge det siste rådet Olsen (Vartun, 2019) skriver om, få en felles kunnskap om hvordan de kan gi støtte og tilrettelegge for barnets sosiale deltagelse

I barnehagen skal alle barn ha et tilpasset og likeverdig tilbud i barnehagen. Dette omfatter den pedagogiske virksomheten, der man også medregner spesialpedagogisk hjelp for de barna som har behov for dette (Sjøvik, 2014, s. 48). I barnehageloven (2005, § 31) kommer det tydelig fram at barn som er under opplæringspliktig alder og har særlige behov har rett til å få spesialpedagogisk hjelp. Ved dette er formålet å kunne støtte barnet i læring og utvikling så tidlig som mulig. Dette kan for eksempel være innen språklig og sosiale ferdigheter. Hvis barn har spesialpedagogisk hjelp i barnehagen, er det viktig å finne passende tidspunkt for nettopp dette (Moe & Valseth, 2014, s. 354 – 355). Barnet blir gjerne tatt ut av fellesskapet i bestemte og begrensede tider. Det som er viktig for inkluderingen av disse barna er å lete etter «naturlige» situasjoner, der de kan få spesialpedagogisk opplæring (Moe & Valseth, 2014, s. 354 – 355). For å oppnå god progresjon hos de aktuelle barnas læring og utvikling er man avhengig av tilstrekkelig kompetanse hos ansvarspersonene som utarbeider opplæringsmetodene (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 26).

ASF er en medisinsk diagnose og ved mistanke vil det foregå en utredning av spesialhelsetjenesten (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 26). Det mest vanligste er at symptomene vil være synlig i løpet av de tre første leveårene, men ikke alle oppdages så tidlig. Dette er en tilstand som varer livet ut, men den vil være varierende i alvorlighetsgrad og form. Derfor er det svært nødvendig at de aktuelle barna får individuelle tiltak og oppfølging som passer for deres forutsetning og behov. Tiltakene må kunne forandres slik at de kan tilpasses barnas

alder og livsfaser. Ved et godt tilpasset tilbud til de aktuelle barna kan det føre til forbedring i læreforutsetningene, samtidig som det reduserer symptomene knyttet til diagnosen. Det sies også at det å øke mulighetene for medbestemmelse for barn med ASF, vil gi positiv påvirkning ved barnas motivasjon til å delta i de planlagte trenings- og opplæringsaktivitetene. Inkluderende tiltak handler ikke om de fysiske forholdene, men om de mulighetene som ligger til grunn for barns læring, utvikling og opplevelse av sosial tilhørighet (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 26 - 27).

2.4 Språk og kommunikasjon

Jeg vil nå sette fokusere på utviklingsområdet språk og kommunikasjon. Barnehager skal iverksette ASK, som er en forkortelse for *alternativ og supplerende kommunikasjon* når de opplever at det er et gap mellom ferdighetene og barnets behov for kommunikasjon (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 318). Dette er delt inn i flere kommunikasjonssystemer og det er viktig å legge til rette for riktig strategi. Her kreves det å kartlegge barnets forutsetninger og behov for å kunne tilrettelegge for et godt pedagogisk tilbud (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 318 - 319). Innen kommunikasjonssystemene skal jeg ta utgangspunkt i PECS, som er en forkortelse som står for *Picture Exchange Communications System*. Her tar man i bruk bildeutveksling for å kommunisere med barn med ASF, som mangler eller har avvikende talespråk. Det å lære barn med ASF ferdigheter med kommunikasjon er noe som kan være utfordrende, og det å kunne legge til rette for utvikling var hovedintensjonen for dette systemet (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 317). Når det gjelder barn med ASF så er det rundt 50% som ikke har talespråk eller funksjonelt talespråk. De barna som utvikler talespråk, har ofte forsinkelse ved utviklingen av tale og språkforståelse. Dette vil gi de aktuelle barna negative konsekvenser innen å være sosial med andre, læring og senere deltagelse i arbeidslivet. PECS er et kommunikasjonssystem, der man tar i bruk bilder for at barnet skal kunne få gjøre seg forstått, ved å uttrykke sine behov, ønsker, følelser og tanker. Igjennom bildeutvekslingene er det forutsetning til læring, altså å få kunnskap og ferdigheter (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 321).

2.5 Barnets kroppslighet

Det kan sies at vi mennesker møter og forholder oss til det fysiske og sosiokulturelle miljøet gjennom å være kroppslige og sanselige vesener (Moser, 2018, s. 84). Når vi opptrer i det sosiale fellesskapet blir vi kroppslig påvirket gjennom erfaringene vi gjør oss. Vi kan si at barns kunnskapsutvikling skjer hovedsakelig gjennom erfaringene av verden, ved både omstendighetenes muligheter og begrensninger. I tillegg til viktigheten av at barna kan finne sin egen betydning og verdi gjennom opplevelsen av å være en del av et felleskap. Derfor vil det å kunne tilby barna kroppslige og sanselige opplevelser og handlinger være en viktig del av de pedagogiske prosessene for lærings, utviklings- og omsorgs-fellesskapet barnehagen skal være. Kroppsligheten er selve grunnlaget for barns sansing, hvordan dem tenker, bevisstheten deres og følelsene deres som kommer fram ved handlingene. Individets handlinger i fellesskap og erfaringer knyttet til å være en del av fellesskapet vil gi vesentlig påvirkning på hvordan kroppen oppleves og formes. (Moser, 2018, s. 84). Vi kan si at kropp og bevegelse har en veldig viktig funksjon for å for å kunne mestre det fysiske miljøet, men i tillegg er det en viktig faktor for å både forstå og mestre det sosiale miljøet (Moser, 2018, s. 86).

3.0 Metode

Når man gjennomfører forskning så tar man i bruk vitenskapelige metoder eller «teknikker», disse med formål om å kunne svare relevant og virkelighetsnært på forskningsspørsmålene man tar utgangspunkt fra (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66). Her dreier det seg om å først innhente data, deretter analysere og tolke informasjonen. Valg av metode skal samstemme med formålet og den valgte problemstillingen. Metodene blir hovedsakelig delt inn i kvalitative og kvantitative, der hovedforskjellen handler om forskningslogikken og hvordan data registreres og analyseres i forskingsprosessen. En viktig ulikhet er at kvantitative metoder tar for seg antall og utbredelse, noe som gjerne blir fremstilt med statistikk ved forskningens resultater. På den andre siden går kvalitative metoder mer i dybden i et tema og har fokus på informasjonens betydning (Bergsland & Jæger, 2014, s. 66).

3.1 Kvalitativ tilnærming

På grunn av at jeg ville finne ut hvordan barnehagen kan tilrettelegge for å inkludere barn som har behov for særskilt tilrettelegging passet det best å ta i bruk kvalitativ tilnærming i forskningen. Noe kvalitative metoder kjennetegnes med er nemlig fokus på å undersøke et sosialt fenomen og deretter tolke informasjonen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67 - 68). Jeg ville undersøke menneskers naturlige handlinger i hverdagsituasjonene og få et reelt bilde på deres praksis. Når man tar i bruk kvalitative metoder i forskningen, er det spesielt viktig å være bevisst på fortolkning og kontekst av datainnsamlingen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 67 - 68). Jeg valgte innenfor kvalitative metoder å ta i bruk observasjon og intervju som strategi for datainnsamlingen i bacheloroppgaven min.

3.2 Observasjon og intervju

Det å ta i bruk observasjon som metode er noe som gir god forutsetning til å kunne studere samspill mellom mennesker i barnehagen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 73). Dette er nemlig noe som passet godt til min hensikt med innsamlingen av data. Jeg ville se praksisens realitet, der samspill mellom barn med ASF og andre voksne/barn rundt var noe jeg synes var

interessant. Dette er noe som passer fint inn til den kvalitative tilnærmingen i observasjon, der fokuset er på samspillet mellom individet og omgivelsene rundt. Det finnes også ulike typer observasjoner som blir tatt i bruk ute i felten. Jeg har tatt utgangspunkt i loggbok, der observatøren observerer fritt i situasjonene og noter ned hendelser underveis. Observasjon er noe som er nært forbundet med intervju, fordi man kan ha behov for å snakke om det man har observert og skape en større forståelse av informasjonen (Bergsland & Jæger, 2014, s. 73 - 74). Jeg valgte derfor å kombinere observasjon og intervju i datainnsamlingen.

3.3 Utvalg

For å få svar på problemstillingen min har jeg valgt å observere i en barnehage der det er barn med ASF. I tillegg valgte jeg å intervju spesialpedagog som følger barn med ASF og pedagogisk leder på avdelingen. Dette valgte jeg fordi problemstillingen spør om hvordan personalet kan tilrettelegge for å inkludere barn med ASF. Jeg ser det som svært nødvendig å velge utvalg som har erfaringer, kunnskap og kompetanse i arbeid med barn med ASF i barnehagen, derfor er det ikke et tilfeldig utvalg. Det er vesentlig å kunne se personalets praksis under observasjon og kunne få informasjon fra nettopp personalet gjennom intervju.

3.4 Analyse

Til analysen av intervjuene og observasjonen har jeg tatt i bruk Braun og Clarke (2008) sin tematiske analysemetode, som deles inn i 6 faser. Første fase gikk til å lese gjennom alt av datamaterialet og å gjøre meg godt kjent med stoffet. I denne fasen legges det nemlig vekt på at det er viktig å fordype seg i dataene man har innhentet seg (Braun & Clarke, 2008, s. 87). Fase 2 handler om å systematisere datamateriale, dette kan gjøres ved koding (Braun & Clarke, 2008, s. 88). Jeg markerte ut koder for å få frem hovedessensen av funnene som var relevante for problemstillingen. Kodene ble blant annet *dagsplan*, *skape forståelse for ulikheter* og *møte barnet likt*. Dette tas med videre til fase 3, hvor man analyserer de valgte kodene og sorterer de under temaer (Braun & Clarke, 2008, s. 89). Jeg plasserte for eksempel dagsplan under temaet individuell oppfølging. I fase 4 er det viktig å kunne se at kodene og temaene stemmer overens med hverandre (Braun & Clarke, 2008, s. 91). Jeg tok et blick

bakover i prosessen og sjekket at kodet data passet under de temaene jeg hadde kommet frem til så langt. Det var flere momenter som kom fram i datamaterialet som jeg valgte å ikke ta med meg videre i prosessen, da jeg så at det ikke passet inn under temaer eller ikke var relevante nok. I fase 5 skal man finne essensen i hvert tema og velge ut hvilke som skal være med videre i prosessen (Braun & Clarke, 2008, s. 92). Temaene jeg bestemte meg for å bruke i oppgavens drøftedel er *Individuell oppfølging, inkluderende miljø og personalets samarbeid*. I den sjette, og siste fasen, skal man ta i bruk dataene til å drøfte problemstillingen (Braun & Clarke, 2008, s. 93). Dette betyr at arbeidet som er gjort gjennom fase 1 til 5 vil være et grunnlag for drøfting i neste kapittel.

3.5 Metodevurdering

Når man forsker, må man være kritisk til innsamlingsstrategien man tar i bruk i arbeidet. Det å kunne evaluere metodene kan gjøres gjennom *reliabilitet, validitet og generalisering* (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80).

Det først begrepet jeg vil ta for meg er reliabilitet, som handler om troverdigheten rundt forskningens prosess, og være kritisk til prosjektets pålitelighet ved forskningens utførelse. Dette handler om hvilke metoder man bruker for å samle inn selve datamaterialet, bearbeidingen rundt dette, og deretter hvordan det analyseres og tolkes (Thagaard, 2001, referert i Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Jeg tok i bruk observasjon og intervju som metode til datainnsamlingen min. Gjennom dette kunne jeg forsøke å se den realistiske praksisen i barnehagen og barnet i samspill med omgivelsene. Under observasjonen var jeg bevisst på å prøve å blende inn i deres rutiner, slik at min observerende rolle skulle uttrykke seg så naturlig som mulig. Min oppfatning er at praksisen i barnehagehverdagen samstemte med informantenes forklaringer fra intervjuene. Det at intervjuenes informanter var fra to ulike profesjoner, var en fordel med tanke på innblikk i to synsvinkler på temaet. Før intervjudagen kom jeg innom barnehagen med blant annet intervjuguiden, slik at informantene kunne forberede seg. Jeg ser på dette som positivt, da det gir forutsetninger for gjennomtenkte svar. I utarbeidelsen av intervjuguiden var jeg bevisst på å lage spørsmål som var åpen. Samtidig ønsket jeg at spørsmålene skulle komme tydelig fram og noen av spørsmål kan derfor kommet til uttrykk som noe ledende. Ulempen med ledende spørsmål er at man ikke kan være sikker på om informantene hadde vektlagt de samme poengene som intervjuer.

Det at jeg hadde vært i kontakt med informantene under observasjon tidligere på dagen, skapte litt kjennskap til hverandre før vi skulle gjennomføre intervjuene. Trygghet er en faktor som er viktig for å legge til rette for ærlige svar. Til tross for trygge omgivelser kan det oppstå misforståelser, som setter troverdigheten på spill. Misforståelser av informantenes perspektiv kan ha kommet som et resultat av relativt liten tid og tolkning. Det at innsamlingsmaterialet ble skrevet for hånd, kan være en kilde til at den dataen jeg har samlet inn ikke dekker det informantene forsøkte å formidle. Under både observasjonen og intervjuene noterte jeg fortløpende ned informasjon for hånd. For å unngå å glemme detaljer, tok jeg en gjennomgang og renskrev datamaterialet senere den samme dagen.

For å øke oppgavens pålitelighet vil det være avgjørende å vise hvordan jeg har kommet frem til funnene mine. Til å vise denne prosessen har jeg brukt Braun og Clarke (2008) sin metode for tematisk analyse. Gjennom hele prosessen har jeg vært bevisst på at alt jeg velger å inkludere i oppgaven skal være relevant for problemstillingen. En klar sammenheng og rød tråd skal derfor være gjennomgående synlig i hele oppgaven.

Et annet kvalitetskriterie ved metodevurdering er validitet, som handler om hvor gode dataen kan være for fenomenets undersøkelser og å være kritiske til gyldigheten knyttet til datainnsamlingens resultater for fenomene og utvalget. Her kan man se på kvaliteten på tolkningen av fenomenet, og om i hvilken grad dette kan knyttes og støttes av annen forskning. Innen validitet er det også fokus på hvilken tilgang man har til felten, der det handler om å unngå misforståelser, og sikre at innsamlingen er relevante for rammene innen fenomenets undersøkelser. Validitet kan også omtales som bekreftbarhet (Larsen, 2007, referert i Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Bekreftbarhet omhandler at funnene ikke resulteres ut fra subjektive holdninger, men ut fra forskningen (Johannessen et al., 2016, s. 234). Her blir det viktig å synliggjøre forutsetningene for undersøkelsen. Forutsetninger viser her til min forforståelse i form av egne erfaringer, forhåndskunnskap om oppgavens temaer og teoretiske ramme. Det at jeg med min forforståelse skriver denne oppgaven, gjør at oppgaven ikke blir nøytral. Derfor har jeg valgt å blant annet ha en begrepsavklaring i starten av oppgaven for å øke troverdigheten. Dessuten vil de åpne spørsmålene under intervjuene være et viktig grunnlag tidlig i prosessen, hvor det legges til rette for at informantenes svar kan utfordre min forutintatte antakelse.

Generalisering som er det siste kvalitetskriteriet, handler om overførbarhet, altså i hvilken grad man sier at resultatene for denne undersøkelsen, kan gjelde i andre sammenhenger

(Dalland, 2012, referert i (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80 - 81). Jeg har innhentet informasjon om hvordan personalet legger til rette for inkludering av barn med ASF i barnehagen. Undersøkelsen jeg har gjort kan være relevant og interessant kunnskap for informantene jeg har intervjuet. Til tross for dette, kan jeg ikke påstå at funnene kan overføres til andre avdelinger. Grunner for dette er blant annet at jeg har observert i kun én barnehage, hvor utvalget av informanter til intervjuene kun var to ansatte. For å kunne si noe om oppgavens problemstilling i forhold til andre barnehageavdelinger og kommuner, vil det være nødvendig med ytterligere forskning. Likevel vil undersøkelsen jeg har gjennomført kunne gjøre ansatte i den aktuelle barnehagen og lesere av oppgaven, bevisste på problemstillingens betydning. Dette kan resultere i at de ansatte blir mer kritiske til sin praksis knyttet til fenomenet (Dalland, 2012, referert i Bergsland & Jæger, 2014, s. 81).

3.6 Etiske retningslinjer

Innen forskningsetikk kan man si at det er viktig å se på etiske dilemmaer knyttet til problemstilling, undersøkelsesmetoden, datainnsamlingen, analysering og drøfting av informasjonen. Forskerens etiske ansvar kan knyttes til tre hovedprinsipper: *Informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser* (Bergsland & Jæger, 2014, s. 83). I starten av min forskningsprosess ringte jeg til både foreldrene til barnet jeg skulle observere og barnehagen barnet går i. Slik som Bergsland & Jæger (2014, s. 80) skriver om, så er det viktig å vise pålitelighet og vise respekt. Dette kan gjøres ved å kunne fortelle hvem man er og informere om hva formålet til prosjektet er. I tillegg burde man fortelle hva og hvordan datamaterialet skal brukes og hvordan man ivaretar etiske retningslinjer. Bergsland & Jæger (2014, s. 80) poengterer at dette gjelder til foreldrene også. Jeg valgte å ringe foreldrene først på grunn av etiske hensyn, dette ved at jeg skulle observere deres barn i barnehagen. Da jeg ringte virket det som de aktuelle personene, altså både foreldrene og barnehagen var positiv til at jeg kunne gjennomføre prosjektet.

Etterhvert leverte jeg ut info- og samtykkeskjema til foreldre, spesialpedagog, pedagogisk leder og barnehageavdelingen. Her ga jeg ut informasjon om formålet for prosjektet og hva det innebærer for dem som informant å delta. Jeg ga også gjennom skrevet, beskjed om at det var helt frivillig å delta og informantene kunne når som helst fram til prosjektet slutt, trekke sitt samtykke. Det ble også skrevet hvordan opplysningene ville oppbevares og brukes i

prosjektet. Videre ble det informert om at alt av personopplysninger vil anonymiseres i bacheloroppgaven, slik at ingen kan gjenkjennes. Dette er noe som imøtekommer etiske hensyn for det Dalland (2007, referert i Bergsland & Jæger, 2014, s. 85) omtaler som konfidensialitet. Noe som nemlig handler om å ikke offentliggjøre personlige opplysninger i oppgaven som kan føre til å gjenkjenne informantens identitet, som det dessuten står om i personopplysningsloven (2018, §1). For å sikre dette har jeg ikke nevnt personlige opplysninger som navn, alder, hvilken barnehage og kjennetegn for barnet utover diagnosen og det som er relevant for oppgaven.

Når jeg var ute i felten var jeg bevisst på å ha en observerende rolle, slik at jeg i så liten grad som mulig påvirket praksisen i barnehagen og at barnet skulle føle seg trygg med sine kjente voksne. Jeg hadde intervju med spesialpedagog og pedagogisk leder i etterkant av observasjonen. Dette var for å unngå å snakke om spørsmålene fra intervjuguiden høyt foran barna. For å kunne gjennomføre det ene intervjuet, så var vi nødt til å oppholde oss i barnehageavdelingen. Det førte til at vi noen ganger ble avbrutt av et par nysgjerrige barn, men i hovedsak var det god avstand mellom oss og barna. Her er det viktig at man er bevisst den etiske refleksjonen rundt et eventuelt glipp av taushetsbelagt informasjon foran de andre barna. Det andre intervjuet var mulig å gjøre på et eget rom der informanten og jeg var. For informantene mine ser jeg ikke noe særlig dårlige konsekvenser av at jeg intervjuet dem, men at de heller ble mer bevisste på tematikken.

4.0 Presentasjon av funn og drøfting

I dette kapitlet vil jeg presentere og drøfte funnene som er relevante for problemstillingen min: *Hvordan kan personalet inkludere barn med autisme ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?*. Jeg vil drøfte funnene opp mot det teoretiske grunnlaget i kapittel 2 i denne oppgaven for å besvare problemstillingen min. I drøftedelen vil jeg starte med å ta for meg hva inkludering er og hvordan man inkluderer barn med ASF i barnehagen. Videre vil jeg drøfte hvilke faktorer som spiller inn på tilretteleggingen. Under intervju fortalte spesialpedagogen at man kunne dele det å tilrettelegge for å inkludere, inn i to deler, nemlig individuell oppfølging og inkluderende felleskap. Etter inspirasjon fra dette vil jeg videre i oppgaven ta i bruk disse overnevnte faktorene, i tillegg til å ta for meg personalets samarbeid. Jeg mener at det arbeidet personalet gjør og deres samarbeid er en forutsetning for hvor god tilretteleggingen for barn med ASF vil være. Dette gjelder både den individuelle oppfølgingen barnet får og i hvilken grad barnehagen kan være et inkluderende felleskap for alle barn.

4.1 Hvordan inkludere barn med ASF i barnehagen?

Det første jeg vil diskutere er inkluderingsbegrepet og forståelse for dette begrepet. Under intervjuene av spesialpedagog og pedagogisk leder stilte jeg spørsmål om hvordan de forstår begrepet inkludering. Her fikk jeg svar fra spesialpedagog at inkludering handler om å være sammen, få ta del i fellesskapet og ha tilhørighet. Arnesen (2017, s. 22) skriver om at inkludering handler om at alle skal få leve et «vanlig liv», der alle er anerkjent en del av fellesskapet og at alle skal kunne delta ut i fra deres forutsetninger og behov. Pedagogisk leder la til at inkludering handler om å imøtekomme hverandres behov, og trakk frem spørsmålet: Hva er barnets behov? I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i barn med ASF og hvordan man kan tilrettelegge for å inkludere dem i barnehagehverdagen. Ifølge Øzerk & Øzerk (2020, s. 25-26) skyldes ASF en nevroutviklingsforstyrrelse. Dette berører hjernens funksjon, slik at dette kan hemme barnets evne til kommunikasjon, forståelse og utvikling av talespråk. Under intervjuene fortalte nemlig spesialpedagog at det som kjennetegner barn med ASF er utfordringer med kommunikasjon, språk og repeterende atferd. I tillegg kan det gjenkjennes med sen utvikling.

I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40) står det om at de ansatte skal tilrettelegge for at barn som trenger ekstra støtte får et inkluderende og likeverdig tilbud i barnehagen. Mine tanker rundt dette er at når barnet skal få ekstra støtte og oppfølging i barnehagen, er det viktig at barnet har/får gode relasjoner med de ansatte, der barnet opplever trygghet og tillit. Dette er nemlig den ene faktoren Øzerk & Øzerk (2020, s. 26) skriver om når man skal inkludere barn med ASF, i tillegg til at barnet også skal få gode relasjoner med de andre barna. Videre skriver Øzerk & Øzerk (2020, s. 26) om at det er viktig at barnet har tilhørighet til en bestemt avdeling. Der barnet skal kunne delta i det sosiale, kulturelle og faglige fellesskapet ut i fra deres forutsetninger og premisser. Det overnevntes innhold er noe som jeg la merke til at barnehagen jeg observerte i prøvde imøtekomme, fordi observasjonsbarnet fulgte opplegget til barnegruppa, men at barnet var «fri» til å kunne delta på sine premisser. Ifølge Øzerk & Øzerk (2020, s. 26-27), så er det vesentlig at det skal legges til rette for barnas læring, utvikling og opplevelse av sosial tilhørighet i inkluderende tiltak.

4.2 Hvilke faktorer spiller inn på tilretteleggingen?

I rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 40) står det at det er viktig at man tidlig legger til rette for barn som trenger ekstra støtte får det nødvendige sosiale, pedagogiske og/eller fysisk tilrettelegging. Videre står det om at man hele tiden må vurdere tiltakene slik at de er tilsvarende nødvendig ut i fra forutsetningene, utviklingen og behovet til barnet. Sjøvik (2014, s. 19) skriver om at det hele tiden vil være barn som trenger ekstra støtte i barnehagen. Her påpekes det at de trenger tilretteleggingen for å lære og utvikle seg. Under intervjuet fortalte pedagogisk leder at det å tilrettelegge er utrolig viktig for å få framgang. I tillegg ble det påpekt at en selv som pedagogisk leder skal tilrettelegge for alle barn, og at det er en del av hverdagen og grunnsynet. Videre sier Sjøvik (2014, s. 19) at det ikke vil være bestemte kriterier i vurderingen av barns hjelpetiltak på grunn av individenes unike behov og forutsetninger. Jeg mener at det er viktig å tenke på at i barnehagen er det mange ulike barn og at det er hvordan miljøet rundt er og hvilke tiltak man gjør, som vil påvirke barnets utvikling, sosialisering og læring.

4.2.1 Individuell oppfølging

I dette temaet skal jeg drøfte hvordan barnehagen kan følge opp og gi individuell tilrettelegging til barn med ASF. Her vil jeg ta for meg hvordan personalet kan gi støtte til barn med ASF innen utviklingsområdet språk og kommunikasjon, og sosialt samspill.

Sjøvik (2014, s. 48) skriver om at den pedagogiske virksomheten, medregnet spesialpedagogisk hjelp, gir grunnlag for et tilpasset og likeverdig tilbud. Observasjonsbarnet hadde sakkyndig vurdering og hadde dermed spesialpedagogisk hjelp. Dette er noe som går i tråd med barnehageloven (2005, § 31), der det kommer tydelig fram at barn som er under opplæringspliktig alder og har særlige behov, har rett til å få spesialpedagogisk hjelp. Dette med formål om å kunne støtte barnet i læring og utvikling så tidlig som mulig, for eksempel innen språklige og sosiale ferdigheter.

Slik som pedagogisk leder forklarte, så er barn med ASF vært avhengig av støtte til å organisere hverdagen, få erfaringer ved samspill med andre og regulere følelser. Ifølge Statped (2022) kan barn med ASF ha utfordringer for å forstå situasjoner og hva som forventes av dem. Videre sier Statped (2022) at den pedagogiske tilretteleggingen handler om å legge til rette for god oversikt og forutsigbarhet. Jeg la merke til at observasjonsbarnet hadde dagsplan i barnehagen, som hengte fast ved barnets hylle. Dette er et godt eksempel på en praktisk måte å kunne gi barna mulighet for å oppleve struktur og oversikt. Statped (2022) sier at det å ta i bruk struktur, oversikt og forutsigbarhet gir forutsetning for barns deltagelse i det sosiale og faglige fellesskapet. I barnehagen observerte jeg at imellom hver aktivitet fulgte voksne barnet til hylla, tok av bilde (symbol og ord) som tilhører aktiviteten barnet hadde blitt ferdig med og deretter viste bilde av den aktiviteten barnet skulle gjøre deretter. Det at barna skal oppleve struktur kan gjøres ved å legge til rette for visuell oversikt og at rutinene, og systemene som brukes er gjenkjennbart for barna (Statped, 2022). Spesialpedagog forklarte at det var viktig å kunne forberede barnet på hva som skal skje videre. Statped (2022) skriver om at barn med ASF, gjennom å oppleve forutsigbarhet som resultat av god struktur og oversikt, vil oppleve trygghet i situasjonen, noe som igjen gir forutsetning for god læringsmodus.

Jeg fikk høre av spesialpedagogen at det å gi tilrettelegging til barn som har behov for dette er svært viktig. Her hadde spesialpedagogen en «rullestol-sammenligning» med det å tilrettelegge, uten «rullestolen» kan ikke barnet delta, få utvikling og læring. Øzerk & Øzerk

(2020, s. 26-27) skriver om at ved et godt tilpasset tilbud til barn med ASF, kan det føre til forbedring i læringsforutsetningene og redusere symptomer knyttet til diagnosen. Videre sier Øzerk & Øzerk (2020, s. 145) at barn med ASF har kjernevanskerområder knyttet til tre utviklingsområder. Disse er språk og kommunikasjon, sosialt samspill, og adferd. Barn med ASF vil ha store ulike forskjeller ved disse områdene. Nå vil jeg sette fokus på utviklingsområdet språk og kommunikasjon. Ifølge Øzerk & Øzerk (2020, s. 318) skal barnehager iverksette Ask, som er en forkortelse for *alternativ og supplerende kommunikasjon*, når de opplever at det er et gap mellom ferdighetene og barnets behov for kommunikasjon. Mine tanker rundt dette er at det er utrolig viktig at man kan finne hjelpemidler til å kunne støtte barna i dette utviklingsområdet. I observasjonsbarnehagen brukte de bilder og symbol for å kommunisere. Jeg så at barnet fikk laminerte bilder, der det var symbol og ord. Ved dette kunne barnet trykke på et bestemt bilde som viser det barnet ville kommunisere. Dette kan knyttes inn mot kommunikasjonssystemet PECS, som er en forkortelse som står for *Picture Exchange Communications System* (Øzerk & Øzerk, 2020, s. 317). Her tar man i bruk bildeutveksling for å kommunisere med barn med ASF, som mangler eller har avvikende talespråk.

Slik som Øzerk & Øzerk (2020, s. 321) sier så er det så mye som rundt 50% av barn med ASF som enten ikke har talespråk eller har forsinkelse ved tale og språkforståelse. Dette er noe som gir barna negative konsekvenser for læring og det å være sosiale med andre mennesker. Barn med ASF kan ha potensiale til samspill med andre, men at det ofte kan bli oversett av personalet i barnehagen (Vartun, 2019). Fra mitt perspektiv kan det handle om den tilretteleggingen de voksne rundt barnet i barnehagen gir. Ifølge NOU (2009: 18, s. 43) kommer det tydelig fram at begrepet "barn med behov for særskilt hjelp og støtte" er et overordnet ord for alle barn som trenger oppfølging av ulike grunner. Innad i dette blir det poengtert det store spekteret for behovene, men at det er helt avgjørende hvordan omgivelsene og miljøet rundt barna er. Mine tanker for dette er at personalet skal legge til rette for at barn med ASF skal få oppleve sosialt samspill med andre som er passende til deres forutsetninger og behov. Spesialpedagog fortalte at det var viktig å kunne gi rom for at barnet skal kunne gjøre det barnet kunne selv. Pedagogisk leder påpekte også det å ha fokus på barnets mestring i situasjonen. Ifølge Øzerk & Øzerk (2020, s. 321) er det å ta i bruk kommunikasjonssystemet PECS en måte å gi barna en mulighet til gjøre seg forstått, ved å uttrykke sine følelser, behov og ønsker. Samtidig gir dette også god forutsetning til barnets læring og sosial deltagelse. I tillegg sier Øzerk & Øzerk (2020, s. 26-27) at det er gunstig å

kunne gi barn med ASF medbestemmelse, fordi dette vil gi positiv påvirkning på motivasjonen for deltagelse i trenings- og opplæringsaktivitetene. (Moser, 2018, s. 84) skriver om den påvirkningen vi kroppslig får gjennom erfaringene våre, og at det er viktig at de pedagogiske prosessene i barnehagen inneholder kroppslige og sanselige opplevelser og handlinger. Disse vil da styrke barnehagen som et lærings-, utviklings- og omsorgsfelleskap.

4.2.2 Inkluderende fellesskap

I dette temaet skal jeg drøfte hvordan barnehagen kan skape et inkluderende fellesskap i barnehagegruppa. Jeg har valgt ut noen bestemte punkter som jeg synes var interessant og som jeg kommer til å ta for meg under dette temaet. Det er hvordan de ansatte skal informerer og skape forståelse i barnegruppa, at de personalet er rollemodeller for barna og hvilke utfordringer en kan møte på i arbeidet.

Under intervju fortalte spesialpedagog at det å ha et inkluderende fellesskap er en viktig del for å kunne tilrettelegge for å inkludere barn som har behov for særskilt tilrettelegging. Ifølge Sjøvik (2014, s. 38) skal barnehagen være en arena der også barn som har behov for særskilt tilrettelegging skal oppleve omsorg, lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser. Videre sier Sjøvik (2014, s. 38) at man må se fellesskapet og mangfoldet som en ressurs for virksomheten, der det er vesentlig å ha inkludering som et overordnet prinsipp. Hvordan skaper man egentlig et inkluderende fellesskap i barnegruppa?

Jeg stilte spørsmål om hvordan man kan skape inkluderende fellesskap i barnegruppa under intervjuene. Det jeg synes var spennende var at pedagogisk leder fortalte at de hadde brukt mye tid på dette i observasjonsbarnehagen og at de snakket om diagnosen med barna, dette i samspill med det aktuelle barnets foreldre. Slik som Øzerk & Øzerk (2020, s. 25-26) sier så har barn med ASF en nevroutviklingsforstyrrelse, og de hjernerelaterte dysfunksjonene hemmer barnets evne innen kommunikasjon, tale og sosial kontakt. Jeg tenker at det er svært viktig at barna blir snakket med om dette, fordi det handler om den respekten de har for de aktuelle barna. Det jeg vil fram til her er at barna vil sitte med tanker om barn med ASF hvis de for eksempel ikke svarer, har en annerledes atferd, eller ødelegger et tårn som de andre barna har bygget. Dette er utfordringer som vil komme til syne i hverdagen. Pedagogisk leder

fortalte at det handler om å kunne «sette ord på» og svare på spørsmål knyttet til emne ved ulikheter, slik at barna får en forståelse av hvorfor ting er som de er.

Jeg la fort merke til i observasjonsbarnehagen, at det virket som det var trygghet og forståelse i barnegruppa. Det var veldig fint å se at observasjonsbarnet fulgte barnegruppa og kunne gjøre aktiviteter sammen med de andre barna. Slik som Øzerk & Øzerk (2020, s. 26) skriver om, så er det svært viktig at barn med ASF får opplevelse av tilhørighet til en bestemt avdeling og får gode relasjoner til både voksne og barn. Dette med stor betydning for at barn med ASF skal kunne ut ifra deres forutsetninger og premisser, delta i det sosiale, kulturelle og faglige fellesskapet.

Pedagogisk leder fortalte at det var viktig å kunne tulle og leke med alle barna for å skape et inkluderende felleskap. Dette er noe jeg ser på som en faktor som kan smitte over på barna, fordi personalet er rollemodeller for barna. Gjennom at barna kan se hvordan de voksne handler i situasjonen så kan barna bli tryggere på hva de kan gjøre. Spesialpedagogen fortalte at de hadde oppdaget at «kiling» var noe observasjonsbarnet synes var gøy. Her ble jeg fortalt at dette var en lek som barnet kunne ha med både voksne og med de andre barna på barnehagen. Et interessant utfall å merke seg, er at under denne type lek så var det en av få ganger de fikk god øyekontakt med barnet med ASF. Spesialpedagog fortalte at man kan muligens kunne tolke dette som at barnet er i en slags “flytsone”. Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 9) poengterer å fremme mangfold og respekt for alle barn og individenes plass i fellesskapet. Under observasjon merket jeg meg også at når barnegruppa dro på tur så brukte de «turkompis», som innebærer at en ansatt deler inn i to og to. Det var rulling på hvem som fikk gå med hverandre, inkludert barnet med ASF. Her la jeg merke til at barnet som skulle gå med barnet med ASF gikk bort og tok tak i hånden. De skulle også få gå fremst, noe som observasjonsbarnet mitt ønsket, og som da var den faste plassen. Dette her er noe som gir et godt eksempel på det å fremme barnets plass i fellesskapet.

Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon der målet er å kunne utjevne sosiale forskjeller (barnehageloven, 2005, § 2). Det er viktig å skape et inkluderende felleskap og det er nødvendig å tilrettelegge miljøet for å dekke individenes behov (Moe & Valseth, 2014, s. 354 – 355). Alle barn, også barn med ASF, har behov innen sosial deltagelse. Jeg fikk høre i observasjonsbarnehagen at det å dra på tur er en viktig arena for å inkludere barnet med ASF. Slik som jeg tolket det så innebærer det at på tur er det bare selve

avdelingen som drar, men i barnehagen så er barn fra flere avdelinger samlet. Spesialpedagog fortalte at barn med ASF får alt sanseinntrykk samtidig, derfor er det å være ute noe som stimulerer for de aktuelle barna. Moser (2018, s. 86) skriver om at barns kroppslighet og bevegelse har en veldig viktig funksjon for å at barna skal mestre det fysiske miljøet, men også en viktig faktor for å kunne forstå og mestre det sosiale miljøet.

Hvis vi da ser på Vartuns (2019) artikkel, så kommer det fram at personalet i barnehagen ofte kan overse barn med ASF sitt potensiale for sosialt samspill med andre. Jeg fikk nemlig høre i observasjonsbarnehagen at en aktivitet som barnet med ASF likte, var å ake. Her fortalte de at ved denne aktiviteten var en av få ganger barnet selv kunne gå bort å ta initiativ til samspill med de andre barna. Dette ved å enten gå bort å ta tak i hånden til et annet barn, eller sette seg på samme akematte som andre barn. Gjennom allmennkunnskap kan man si at det er viktig å kunne legge til rette for aktiviteter som barnet interesserer seg for, og at barnet kan gjøre dette i felleskap med andre. Personalet på barnehagen skal tilrettelegge og ufarliggjør leken, slik at barn med ASF får en naturlig del av leken og at barnet skal kunne få fram sitt potensial for sosial deltagelse. Ifølge Moser (2018, s. 84) vil barns kropp oppleves og formes ved påvirkning av individets handlinger i felleskap og erfaringer knyttet til å være en del av et felleskap. Videre skriver Moser (2018, s. 84) om at kroppsligheten er grunnlaget for barns sansing, hvordan de tenker, bevisstheten deres og følelsene som kommer fram ved handlingene i situasjonene.

4.2.3 Personalets samarbeid

I dette temaet skal jeg drøfte hvordan personalet kan samarbeide for å kunne tilrettelegge for å inkludere barn med ASF i barnehagehverdagen. Her vil jeg gå inn på muligheter og utfordringer ved dette arbeidet og samarbeidet for personalet.

Barnet jeg observerte hadde spesialpedagogisk hjelp, og som da har spesialpedagog som følger opp barnet i barnehagen. Her er det viktig med god kommunikasjon og samarbeid mellom spesialpedagog og pedagogisk leder, og resten av personalgruppa. Dette er noe (Sjøvik, 2014, s. 39) poengterer, samtidig som å innen det profesjonelle hjelpeapparatet, kunne samarbeide med ulike instanser. Pedagogisk leder forklarte at et godt samarbeid kan være utfordrende i starten, og at det vil være avgjørende å bli godt kjent for å kunne

kommunisere og samarbeide godt. Videre svarte pedagogisk leder på spørsmål om sine refleksjoner rundt samarbeidet mellom personalet, her med utgangspunkt i mellom seg selv som pedagogisk leder og spesialpedagog. Der ble det tatt opp at ved sykdom hos spesialpedagog, så må det bli tatt av grunnbemanningen i barnehagen. Dette er noe som fra mitt perspektiv vil si at det vil gå utover de andre barna i barnegruppa. Når et barn har egen ressurs, så har det behov for individuell oppfølging, og dermed må ha en av personalet til å følge barnet i løpet av barnehagehverdagen. Noen andre tanker fra mitt perspektiv er at dette også gir god grunn til at alle i personalgruppa skal kjenne til barnet og vite hvordan de skal forholde seg til barnets kommunikasjon, språk og atferd. Ifølge Olsens råd (Vartun, 2019) er det nemlig viktig at de ansatte får gode relasjoner for å kunne være bevisste og informerte om hvordan de skal fremme barnets sosiale deltagelse. I tillegg kommer det fram at hvordan personalet samspiller med barnet, og de forventningene personalet sitter med, vil ha betydning for barnets forståelse av seg selv og hvordan de svarer på de voksnes initiativ. Jeg mener at det er utrolig viktig at de voksne møter barnet likt og er imøtekommende for å fremme barnets trivsel. I tillegg er det viktig at personalet kan ta i bruk de samme metodene i tilretteleggingen for å kunne oppnå en mest mulig gunstig utvikling. Det overnevnte er noe som kommer fram i Olsens råd (Vartun, 2019) for hvordan barnehageansatte skal møte barn med ASF, og fremme deres sosiale deltagelse. Her blir det nevnt at alle i personalgruppen skal kunne få informasjon og kunnskap om barnets helhetlige tilrettelegging, opplæring og hvordan man skal kunne støtte barnet til sosial deltagelse i barnehagen.

Pedagogisk leder fortalte videre i intervjuet om at det å ha spesialpedagog inn i barnehageavdelingen vil også gi en ekstra ressurs på avdelingen, noe som kan være positivt. Dette med bakgrunn av min tolkning av at de ønsket å ha et så tett samarbeid som mulig, og at det skulle være et "felles" ansvar å ta vare på det bestemte barnet i barnegruppa. Dette var noe jeg også la fort merke til under observasjon, nemlig at de hadde en veldig fin kultur blant personalet. Jeg så at selv om det var en ansatt som skulle følge tett på barnet, så tok også de andre ansatte ansvar for å passe på. De andre ansatte kunne tulle og leke i samspill med barnet, og det er noe jeg ser på som kan smitte over på de andre barna fordi de voksne er rollemodeller.

Sjøvik (2014, s. 39) skriver om det å ha høy kompetanse og personaltetthet hos personalet er noe som kjennetegnes for å kunne tilby et godt pedagogisk tilbud i barnehagen. Jeg fikk høre av spesialpedagog at de hadde møter for spesialpedagogene i barnehagen annen hver uke.

Gjennom disse møtene kunne de diskutere enkeltbarns utvikling og opplæringsplaner. Ifølge Øzerk & Øzerk (2020, s. 26) er det viktig at de som utarbeider opplæringsmetodene for enkeltbarn har tilstrekkelig kompetanse for dette for å kunne ha forutsetning til god progresjon i barnas læring og utvikling. Sjøvik (2014, s. 48) skriver om at det er viktig å kunne finne egnede arbeidsmåter og virkemidler for å kunne imøtekomme hvert individs forutsetninger og behov. Pedagogisk leder svarte på spørsmål om hvilke begrensninger og muligheter de som informanter ser i arbeide med å inkludere ved å tilrettelegge for barnehagehverdagen til barn som har behov for særskilt tilrettelegging. Her fortalte pedagogisk leder at det kunne være utfordrende med at en selv som pedagogisk leder ikke hadde kapasitet til å bli med på alle møtene knyttet til enkeltbarn med ASF. Mine tanker rundt dette er at spesialpedagog og pedagogisk leder, i tillegg til andre i personalgruppa, må være flinke til å kommunisere og informere hverandre.

Pedagogisk leder fortalte videre om muligheter og begrensninger i arbeidet om å inkludere barnet i barnehagen. Her fortalte pedagogisk leder om arbeidet for å inkludere barnet i planene, med tanke på om spesialpedagog hadde andre planer. Det er vesentlig å finne passende tidspunkt for den eventuelle spesialpedagogiske hjelpen barna skal få i barnehagen (Moe & Valseth, 2014, s. 354 - 355). Her kan man finne "naturlige" situasjoner å gi dette på for å kunne fremme inkluderingen av disse barna. Jeg tenker at det å ta i bruk dagsplan og kommunikasjonssystemet PECS som nevnt tidligere i oppgaven, er en fin måte å tilrettelegge for barna i naturlige hverdagssituasjoner. Dette er noe personalet, med godt samarbeid, kan ta fram blant resten av barnegruppa for å skape inkludering. Jeg la merke til under observasjonen i barnehagen at de hadde hengt opp bilder (symbol og ord) ved vasken, som omhandlet prosessen av å vaske hender. Dette var slike bilder som barnet med ASF var vant med å kommunisere med, både gjennom å vite hva som skulle skje og for å kunne formidle sine ønsker. Dette er et eksempel på å kunne utjevne forskjellene, og fremme mangfold og likeverd i barnegruppa.

Spesialpedagog fortalte at det kunne være utfordrende å skulle inkludere barn med ASF fordi de ikke har like mye interesse av samspill og å være sosiale. I tillegg til at de har utfordringer knyttet til kommunikasjon, språk og adferd. Hvis vi ser på barnehageloven (2005, § 2), så vektlegges det at for at alle barn skal få et tilpasset og likeverdig tilbud i barnehagen, må de få mulighet til delta i lek, få livsutfoldelse, meningsfylte aktiviteter og opplevelser som er tilpasset hvert individs forutsetninger og behov. Det jeg synes var interessant var at

spesialpedagog tok opp det at det er viktig å tenke på hvem vi inkludere for. Noe som videre går med dette overnevnte er at pedagogisk leder var tydelig under intervjuet på at det viktig å inkludere barna i planene, men at barnet heller ikke trengte å være med på alt. Dette er noe som jeg tolket som handler om å ikke sette for store press til at barnet skal være med på aktiviteter som barnet ikke liker, ikke får like stort utbytte av, eller som kan føre til uønsket adferd. Under intervjuet fortalte også spesialpedagog at barnet må få rom til å gjøre det barnet kan, og at de voksne må være bevisste på hvor mye krav som stilles til barnet. Så fra mitt perspektiv så omhandler det å kunne tilrettelegge for å inkludere barn med ASF om å finne barna sine interesser, og at personalet skal legge til rette for slike aktiviteter som barna kan gjøre i samspill med andre barn.

5.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan personalet i barnehagen kan legge til rette for inkludering av barn med ASF. Gjennom kvalitative intervju og observasjon endte jeg opp med tre temaer som har blitt drøftet opp mot relevant teori. For det første viser funnene mine at individuell oppfølging er et viktig tiltak for å gjøre hverdagen lettere for barnet og for at barnet skal kunne delta. Tiltakene er nødt til å gå i tråd med barnas forutsetninger og behov for å kunne legge til rette for læring og utvikling. Jeg har tatt for meg individuell oppfølging som bruk av dagsplan og kommunikasjonssystem. Et annet tema jeg har tatt for meg i oppgaven på grunnlag av funnene, er inkluderende fellesskap. Funnene min her var hovedsakelig viktigheten av å informere og å skape forståelse hos barnegruppen. Her fant jeg også fokus på betydningen av de i personalet som rollemodeller. Det siste hovedfunnet jeg har vektlagt i denne oppgaven er personalets samarbeid. Inn under dette temaet kommer det fram at et godt samarbeid er grunnlag for å tilrettelegge for barn med ASF sin deltagelse i det ordinære barnehagetilbudet. Samarbeidet gjør det mulig å oppnå at alle i personalgruppen møter barnet med ASF likt i forhold til den individuelle oppfølgingen. Personalets kunnskap og relasjon til barnet er vesentlige poeng her. Oppfatningen jeg sitter igjen med er at barnehagen jeg observerte var hadde en åpenhet rundt barn med ASF og at de arbeider godt for å normalisere barns behov for særskilt tilrettelegging.

Temaets størrelse og oppgavens begrensninger i omfang har resultert i diverse temaer som kunne vært både interessante og relevante for eventuelle videre undersøkelser. Områder som kommer utenfor oppgavens innhold er blant annet foreldresamarbeid og resten av personalet i barnehagen sin oppfatning av temaet. Det kunne vært interessant å fokusere mer på kjernevanskeområdet atferd og spesialpedagogiske metoder. I videre undersøkelser kunne en også observert og sammenlignet barn som befinner seg på ulike steder i autismspekteret.

Kildeliste:

- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>
- Bergsland, M. D. & Jæger, H. (2014). Bacheloroppgaven. I M. D. Bergsland & H. Jæger (red.), *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* (s. 51-88). Cappelen Damm akademisk.
- Braun, V., & Clarke, V. (2008). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utgave). Oslo: Abstrakt forlag AS
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Lyngseth, E. J. (2018). Forebyggende muligheter i barnehagen gjennom kartlegging og tidlig innsats. I V. Glaser (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen: Forskning og praksis* (2. utg., s. 301-317). Fagbokforlaget.
- Moe, M. & Valseth, M. L. (2014). En barnehage for alle - med inkludering som overordnet mål. I P. Sjøvik (Red). *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., s. 353-376). Universitetsforlaget.
- Moser, T. (2018). Den sosiale kroppen. I T. Moser (Red.), *Kroppslighet i barnehagen: Pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (2. utg., s. 83-99). Gyldendal.
- NOU 2009: 18 (2009). *Retten til læring*. Kunnskapsdepartementet.

https://www.regjeringen.no/contentassets/4797c40751334fb2b06592a22925c487/nou_2009_18_rett_til_laering.pdf

Personopplysningsloven. (2018). Lov om behandling av personopplysninger

(LOV-2018-06-15-38). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2018-06-15-38>

Sjøvik, P. (2014). Tiltak for barn med særskilte behov i et historisk perspektiv. I P. Sjøvik (Red). *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., s. 19-37). Universitetsforlaget.

Sjøvik, P. (2014). En barnehage for alle med mangfold som ressurs. I P. Sjøvik (Red). *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3. utg., s. 38-60). Universitetsforlaget.

Statsforvalteren i Rogaland. (2021, 12. februar). *Tilrettelegging av barnehagetilbudet for barn med nedsatt funksjonsevne*.

<https://www.statsforvalteren.no/rogaland/barnehage-og-opplaring/barnehage/tilrettelegging-av-barnehagetilbudet-for-barn-med-nedsatt-funksjonsevne/>

Tilrettelegging og tiltak ved autisme. (2022, 18. mars). I Statped. Hentet fra

https://www.statped.no/autisme/autisme-tiltak-og--tilrettelegging/struktur-oversikt-og-forutsigbarhet/oversikt-og-forutsigbarhet/?fbclid=IwAR2RjvFIKNYwVYeTH494ykgtFufdaHSxtZcVogXOp7m8YsnlUoZ_XygBRzA

Vartun, M. (2019, 25. mai). *Slik kan barnehagen hjelpe barn med autisme inn i leken*. Forskning.

<https://forskning.no/barn-og-ungdom-partner-pedagogikk/slik-kan-barnehagen-hjelpe-barn-med-autisme-inn-i-leken/1340876?fbclid=IwAR1rB1GAImbL0zpg6LyYkFvRclDt0Ys6B2T6pgE9m95aMShuoCW2C-Tc3bo>

Øzerk, M. & Øzerk, K. (2020). *Autisme og pedagogikk: En teoretisk og metodisk håndbok* (utvidet 2.utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Arnesen, A.-L. (2017). Perspektiver på inkludering i barnehagefaglige praksiser. I A.-L. Arnesen (Red.), *Inkludering: Perspektiver i barnehagefaglige praksiser* (s.19-35). Universitetsforlaget.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Info- og samtykkeskjema til foreldre



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil dere delta i bachelorprosjektet

«Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen»?

Jeg heter Kristine Brurok og er student ved Dronning Mauds Minne Høgskole ved linjen Natur og friluftsliv. Dette er et spørsmål til dere om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagen arbeider med inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging. I dette skrivet gir jeg dere informasjon om mål for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for dere.

Formål

Den valgte problemstillingen til bacheloroppgaven min er:

Hvordan kan barnehagen inkludere barn med særskilte behov ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?

Dette innebærer hvordan det kan tilrettelegges for barnets utvikling, sosialisering og læring ut fra barnets behov og forutsetning. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på hvilke muligheter og utfordringer barnehagen møter på i arbeidet med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, fordi disse vil påvirke og gi konsekvenser for hvordan de aktuelle barna blir møtt – altså inkludert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for informantene å delta?

Hvis dere velger å delta i prosjektet, innebærer det observasjoner i barnehagen av hvordan spesialpedagog og ansatte tilrettelegger for å inkludere barn med særskilte behov. I tillegg ønsker jeg å gjennomføre samtale med spesialpedagogen og pedagogisk leder for avdelingen. Her vil jeg sende en intervjuguide på forhånd, slik at informantene er forberedt på spørsmålene. Det vil bli stilt generelle spørsmål om hva inkludering er og hvordan det jobbes i barnehagen med tilrettelegging. Spørsmålene vil også omhandle hvilke muligheter og utfordringer man kan møte på i arbeidet, og hvor viktig denne tilretteleggingen er for barn med ulike utfordringer.

For foreldrene til barnet vil deltagelse bety at jeg får observere deres barn i barnehagen. De er kontaktet, hvor det ble gitt muntlig samtykke til å gjennomføre prosjektet. Det skal også innhentes et skriftlig samtykke, dette gis ved en avkrysning i dette skrivet. Dersom det er ønskelig fra foreldre med videre innsyn i prosjektet, vil dette være mulig ved forespørsel.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis dere velger å delta, kan dere når som helst trekke samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil skrive ned innsamlingsdata for hånd, både fra observasjon og intervju. I tillegg ønsker jeg å kunne skrive ned noen praksisfortellinger fra observasjonen. Jeg skal ta i bruk all informasjon på et generelt grunnlag og skal anonymisere alt av opplysninger.

Jeg vil bare bruke opplysningene om dere til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 29.04.2022.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Kathrine Bjørgen
Agnete Vaags

Student
Kristine Brurok

Samtykkeerklæring

Jeg/vi har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen».

Foreldre samtykker til:

- at deres barn deltar i observasjon

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg ikke innhente din/deres underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du/dere krysser av i boksen ovenfor.

Vedlegg 2: Info- og samtykkeskjema til spesialpedagog



DronningMaudsMinne

HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen»?

Jeg heter Kristine Brurok og er student ved Dronning Mauds Minne Høgskole ved linjen Natur og friluftsliv. Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagen arbeider med inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om mål for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Den valgte problemstillingen til bacheloroppgaven min er:

Hvordan kan barnehagen inkludere barn med særskilte behov ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?

Dette innebærer hvordan det kan tilrettelegges for barnets utvikling, sosialisering og læring ut fra barnets behov og forutsetning. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på hvilke muligheter og utfordringer barnehagen møter på i arbeidet med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, fordi disse vil påvirke og gi konsekvenser for hvordan de aktuelle barna blir møtt – altså inkludert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for informantene å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det observasjoner i barnehagen av hvordan spesialpedagog og ansatte tilrettelegger for å inkludere barn med særskilte behov. I tillegg ønsker jeg å gjennomføre samtale med spesialpedagogen og pedagogisk leder for avdelingen. Her vil jeg sende en intervjuguide på forhånd, slik at informantene er forberedt på spørsmålene. Det vil bli stilt generelle spørsmål om hva inkludering er og hvordan det jobbes i barnehagen med tilrettelegging. Spørsmålene vil også omhandle hvilke muligheter og utfordringer man kan møte på i arbeidet, og hvor viktig denne tilretteleggingen er for barn med ulike utfordringer.

For foreldrene til barnet vil deltagelse bety at jeg får observere deres barn i barnehagen. De er kontaktet, hvor det ble gitt muntlig samtykke til å gjennomføre prosjektet. Det skal også innhentes et skriftlig samtykke, dette

gis ved en avkrysning i dette skrevet. Dersom det er ønskelig fra foreldre med videre innsyn i prosjektet, vil dette være mulig ved forespørsel.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil skrive ned innsamlingsdata for hånd, både fra observasjon og intervju. I tillegg ønsker jeg å kunne skrive ned noen praksisfortellinger fra observasjonen. Jeg skal ta i bruk all informasjon på et generelt grunnlag og skal anonymisere alt av opplysninger.

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 29.04.2022.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Kathrine Bjørgen
Agnete Vaags

Student
Kristine Brurok

Samtykkeerklæring

Jeg/vi har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen».

Jeg spesialpedagog samtykker til:

- å delta i observasjon og intervju

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din/deres underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du/dere krysser av i boksen ovenfor.

Vedlegg 3: Info- og samtykkeskjema til pedagogisk leder



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen»?

Jeg heter Kristine Brurok og er student ved Dronning Mauds Minne Høgskole ved linjen Natur og friluftsliv. Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagen arbeider med inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om mål for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Den valgte problemstillingen til bacheloroppgaven min er:

Hvordan kan barnehagen inkludere barn med særskilte behov ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?

Dette innebærer hvordan det kan tilrettelegges for barnets utvikling, sosialisering og læring ut fra barnets behov og forutsetning. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på hvilke muligheter og utfordringer barnehagen møter på i arbeidet med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, fordi disse vil påvirke og gi konsekvenser for hvordan de aktuelle barna blir møtt – altså inkludert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for informantene å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det observasjoner i barnehagen av hvordan spesialpedagog og ansatte tilrettelegger for å inkludere barn med særskilte behov. I tillegg ønsker jeg å gjennomføre samtale med spesialpedagogen og pedagogisk leder for avdelingen. Her vil jeg sende en intervjuguide på forhånd, slik at informantene er forberedt på spørsmålene. Det vil bli stilt generelle spørsmål om hva inkludering er og hvordan det jobbes i barnehagen med tilrettelegging. Spørsmålene vil også omhandle hvilke muligheter og utfordringer man kan møte på i arbeidet, og hvor viktig denne tilretteleggingen er for barn med ulike utfordringer.

For foreldrene til barnet vil deltagelse bety at jeg får observere deres barn i barnehagen. De er kontaktet, hvor det ble gitt muntlig samtykke til å gjennomføre prosjektet. Det skal også innhentes et skriftlig samtykke, dette gis ved en avkrysning i dette skrivet. Dersom det er ønskelig fra foreldre med videre innsyn i prosjektet, vil dette være mulig ved forespørsel.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil skrive ned innsamlingsdata for hånd, både fra observasjon og intervju. I tillegg ønsker jeg å kunne skrive ned noen praksisfortellinger fra observasjonen. Jeg skal ta i bruk all informasjon på et generelt grunnlag og skal anonymisere alt av opplysninger.

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 29.04.2022.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Kathrine Bjørgen
Agnete Vaags

Kristine Brurok

Student

Samtykkeerklæring

Jeg/vi har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen».

Jeg pedagogisk leder samtykker til:

- å delta i observasjon og intervju

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din/deres underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du/dere krysser av i boksen ovenfor.

Vedlegg 4: Info- og samtykkeskjema til barnehageavdelingen



DronningMaudsMinne

HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil dere delta i bachelorprosjektet

«Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen»?

Jeg heter Kristine Brurok og er student ved Dronning Mauds Minne Høgskole ved linjen Natur og friluftsliv. Dette er et spørsmål til dere om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan barnehagen arbeider med inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om mål for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for dere.

Formål

Den valgte problemstillingen til bacheloroppgaven min er:

Hvordan kan barnehagen inkludere barn med særskilte behov ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?

Dette innebærer hvordan det kan tilrettelegges for barnets utvikling, sosialisering og læring ut fra barnets behov og forutsetning. For å besvare problemstillingen ønsker jeg å se nærmere på hvilke muligheter og utfordringer barnehagen møter på i arbeidet med barn som har behov for særskilt tilrettelegging, fordi disse vil påvirke og gi konsekvenser for hvordan de aktuelle barna blir møtt – altså inkludert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for informantene å delta?

Hvis dere velger å delta i prosjektet, innebærer det observasjoner i barnehagen av hvordan spesialpedagog og ansatte tilrettelegger for å inkludere barn med særskilte behov. I tillegg ønsker jeg å gjennomføre samtale med spesialpedagogen og pedagogisk leder for avdelingen. Her vil jeg sende en intervjuguide på forhånd, slik at informantene er forberedt på spørsmålene. Det vil bli stilt generelle spørsmål om hva inkludering er og hvordan det jobbes i barnehagen med tilrettelegging. Spørsmålene vil også omhandle hvilke muligheter og utfordringer man kan møte på i arbeidet, og hvor viktig denne tilretteleggingen er for barn med ulike utfordringer.

For foreldrene til barnet vil deltagelse bety at jeg får observere deres barn i barnehagen. De er kontaktet, hvor det ble gitt muntlig samtykke til å gjennomføre prosjektet. Det skal også innhentes et skriftlig samtykke, dette gis ved en avkrysning i dette skrivet. Dersom det er ønskelig fra foreldre med videre innsyn i prosjektet, vil dette være mulig ved forespørsel.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis dere velger å delta, kan dere når som helst trekke samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil skrive ned innsamlingsdata for hånd, både fra observasjon og intervju. I tillegg ønsker jeg å kunne skrive ned noen praksisfortellinger fra observasjonen. Jeg skal ta i bruk all informasjon på et generelt grunnlag og skal anonymisere alt av opplysninger.

Jeg vil bare bruke opplysningene om dere til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 29.04.2022.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Kathrine Bjørgen
Agnete Vaags

Student
Kristine Brurok

Samtykkeerklæring

Jeg/vi har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen».

Barnehageavdelingen samtykker til:

- at ansatte og andre barn er til stede under observasjonen

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din/deres underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du/dere krysser av i boksen ovenfor.

Vedlegg 5: Intervjuguide, spesialpedagog og pedagogisk leder

Intervjuguide

- «*Inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging i barnehagen*»

Jeg skal intervju spesialpedagog og pedagogisk leder

Problemstilling: *Hvordan kan barnehagen inkludere barn med særskilte behov ved å tilrettelegge for deres barnehagehverdag?*

Bakgrunnsopplysninger om informant:

- Stilling:
- Utdanning:
- Ansiennitet:

Spørsmål:

- 1. Hvilke erfaringer har du med barn med særskilte behov? (Diagnoser, type særskilte behov ...)**
- 2. Hvilke særskilte behov har barna du jobber med i dag? Kan du nevne kjennetegn/utfordringer ved disse? (enkeltvedtak, sakkyndig vurdering, litt ekstra behov ved ..., svært avhengig av ...)**
- 3. Hvordan forstår du begrepet *inkludering*? Hva synes du at er viktig å ha spesielt fokus på når man skal inkludere barn med særskilte behov?**

- 4. Kan du gi noen eksempler på hvordan dere har jobbet/jobber med inkludering når det gjelder barn som har behov for særskilt tilrettelegging?**

- 5. Hvordan jobber dere med barna i barnegruppa for at det skal være et inkluderende miljø og at alle barn skal oppleve tilhørighet?**

- 6. Hvordan erfarer du samarbeidet mellom dere ansatte, når det gjelder inkludering av barn som har behov for særskilt tilrettelegging? Kan du nevne noen muligheter og begrensinger ved dette?**

- 7. Hvordan jobber du/dere med tilrettelegging for barn med særskilte behov? Kan du gi eksempler på dette inne og ute?**

- 8. Hvilke begrensninger og utfordringer ser du i arbeidet med å inkludere ved å tilrettelegge for barn med særskilte behov i barnehagehverdagen? Kan du nevne noen erfaringer med dette som du har lært av?**

- 9. Hvor viktig er særskilt tilrettelegging for barn med ulike utfordringer?**